

ВПЛИВ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ НА ФОРМУВАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИХ СХИЛЬНОСТЕЙ ОСОБИ

Сердюк В.К.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено проблемам відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. Наведено статистичні дані щодо насильства над тваринами. Розглянуто питання латентності злочину жорстокого поводження з тваринами. Визнається, що жорстоке поводження з тваринами є девіантною поведінкою. Доведено вплив жорстокого поводження з тваринами на формування в майбутньому насильницької і садистської поведінки особи.

Ключові слова: жорстоке поводження з тваринами, знущання з тварин, жорстокість, насильницька злочинність, латентність жорстокого поводження з тваринами.

Постановка проблеми. Ознакою будь-якого цивілізованого суспільства є гуманне ставлення до тварин. Таке ставлення укріплює моральність соціуму, адже жорстокість до тварин найчастіше є відправною точкою подальшої злочинної поведінки людини. Жорстоке поводження з тваринами, на твердження психологів, є девіантною поведінкою особи, є антисоціальною. Дана поведінка також свідчить про байдужість до страждань живих істот та агресивність особи в цілому, характеризує її психологічний стан як прояв психічного розладу. Жорстоке поводження з тваринами формує в майбутньому поведінку особи схильність до насильства та садизму вже при вчиненні злочинів проти життя і здоров'я особи. Жорстокість щодо тварин є поширеним негативним явищем нашого суспільства і також становить загрозу таким сферам життєдіяльності, як основи суспільної моральності, нормальному психічному розвитку дітей і молоді, оскільки вчинення протиправної поведінки щодо тварин на їх очах, може негативно вплинути на їх розвиток в майбутньому. Саме на цій підставі дана проблема потребує відповідного вивчення, щоб розробити заходи боротьби з жорстоким поводженням з тваринами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі кримінально-правові та кримінологічні аспекти вивчення жорстокого поводження з тваринами були висвітлені у працях І.А. Головки, О.В. Богатової, В.С. Мірошниченка, О.О. Шуміло та ін.

Невирішені раніше проблеми. Комплексні кримінологічні дослідження жорстокого поводження з тваринами хоча і досліджувалися науковцями, однак питання стосовно впливу цього виду злочину на поведінку конкретної особи, як проміжного етапу до здійснення насильницьких дій проти життя і здоров'я не було достатньо висвітлено, чим було зумовлений вибір автора.

Мета статті. Головною метою цієї статті є аналіз злочину жорстокого поводження з тваринами, як явища, яке безпосередньо негативно впливає на формування нахилів злочинця до вчинення в майбутньому насильницьких злочинів проти життя і здоров'я особи.

Виклад основного матеріалу. Для вивчення питання як впливає жорстоке поводження з тваринами на особу, як підґрунтя більш серйозної деструктивної поведінки, перш за все, необхідно з'ясувати, що собою являє жорстоке поводження з тваринами.

В Україні забороняється жорстоке поводження з тваринами згідно Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (надалі – закон) від 21.02.2006 р., який спрямований на захист від страждань і загибелі тварин унаслідок жорстокого поводження з ними, захист їх природних прав та укріплення гуманності суспільства. Жорстоке поводження з тваринами визначається як знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило мучення, завдало їм фізичного страждання, тілесні ушкодження, каліцтво, або призвело до загибелі, нацькування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення домашніх чи сільськогосподарських тварин, напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин [1].

За жорстоке поводження з тваринами встановлено адміністративну та кримінальну відповідальність. Наприклад, у ст. 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) відповідальність настає за знущанням над тваринами, завдання побоїв або вчинення інших насильницьких дій, що завдали тварині фізичного болю, страждань і не спричинили тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, залишення тварин напризволяще, у тому числі порушення правил утримання тварин [2].

Згідно ст. 299 Кримінального кодексу України (далі – КК України) злочинною є жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хребтових, у тому числі безпритульними тваринами, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварин, а також нацькування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій [3]. Кваліфікуючими ознаками цього складу злочину є вчинення такого діяння у присутності малолітнього чи неповнолітнього, а також вчинені з особливою жорстокістю в присутності останніх.

Дійсно, негативний вплив жорстокого поводження з тваринами позначається, перш за все, на психоемоційному стані неповнолітніх, які мають несформовані до кінця уявлення про «гарне» і «погане», «добро» та «зло» і не можуть в повній мірі надати правильну оцінку певним життєвими ситуаціям внаслідок їх віку. Тому діти нерідко

копіюють поведінку дорослих, проєктують їх на своє майбутнє життя і сприймають таку поведінку як зразок чи еталон, а тому особливо важливим є, щоб жорстокість до тварини, свідком якої стала дитина не сприймалася нею як нормальна поведінка. Кваліфікуючий склад жорстокого поводження з тваринами, передбачений ч. 2 ст. 299 КК України і спрямований на охорону психіки дитини, щоб захистити формування в неї правильних моральних установок.

За дослідженнями психологів, патологічна жорстокість до тварин у зрілому віці є, у переважній більшості є результатом отриманого у дитинстві негативного досвіду «спілкування» дорослих з тваринами, а тому важливим є питання щодо детермінант формування особистості злочинця, вивчення процесу її виховання. В процесі пізнання дитина освоює світ через власний досвід та відчуття, а тому її дії повинні бути обов'язково перебудовані під постійним доглядом дорослих. Якщо дитині вчасно не сказати про те, що вона заподіє шкоду або біль тварині це буде переростати у жорстокість до тварин. У зрілому ж віці особа буде мати психічне відхилення зі схильністю агресії до тварин.

Не менш серйозно визнають дослідники ситуацію, коли на дії дітей, які проявляються у жорстокому відношенні до тварин, взагалі не звертається увага дорослими і дитина спочатку не усвідомлено, а вже потім цілком усвідомлено починає знущатися над тваринами, оскільки знає, що не отримає за це ніякого осуду чи покарання. Отже, особа злочинця, на думку учених, формується не тільки під впливом біологічно закладених особливостей людини, але й під безпосереднім впливом різноманітних соціальних чинників, серед яких саме процес виховання неповнолітніх відіграє особливу роль. Наявність певних проблем або прогалин виховання у поєднанні з іншими чинниками може призвести до закладення у дитини садистських схильностей.

У нашому суспільстві випадки насильства до тварин, як правило, не сприймається як злочинна діяльність, тому її випадки залишаються штучно латентними. В той же час саме прояв агресії до слабшого вказує про вже закладену злочинну модель поведінки людини, яка в подальшому може тільки прогресувати. Відчуття сили та переваги над слабшими, яке отримує злочинець, у поєднанні з їх безкарністю тільки сприяє розвитку антисуспільної спрямованості особи та породжує нахил до вчинення злочинів проти життя і здоров'я особи.

Загальновизнаною детермінантою насильницької злочинності визнають домашнє насильство: коли людина стає або свідком злочину, або ж її жертвою. Згідно останніх досліджень близько половини населення України (44%) зазнають насильства у сім'ї, а 45% респондентів знають про випадки застосування домашнього насильства в сім'ях своїх близьких. Однак чи можна вважати випадки жорстокого поводження з тваринами різновидом домашнього насильства? Свідки мучення тварин, так само як і свідки застосування насильства до людини отримують сильне психоемоційне потрясіння, яке може вплинути на формування її особистості, у тому числі на закладення в них неправильних моральних установок. Нерідко ка-

жуть про існування певного взаємозв'язку між застосуванням насильства до тварин і проявами домашнього насильства, адже причини, які його зумовлюють є дуже схожими і мають спільні ознаки впливу на поведінку людини.

Родини, в яких застосовується фізична сила стосовно домашніх тварин нерідко має місце випадки застосування насильства і до її членів. Оскільки вираження агресії у такий спосіб стосується фізично слабшої істоти, яка не здатна чинити опір, а тому це може бути як тварина, так і людина. Але якщо, насильство щодо людини отримує негативну оцінку і суспільний осуд, то жорстокість до тварини, на жаль, не привертає такої уваги. Це зумовлено ставленням до тварин, як до своєї власності, адже, дійсно, нормами цивільного законодавства тварини визнаються річчю, власники яких мають право самостійно визначати їх юридичну долю, порядок володіння і розпорядження. Однак, слід звернути увагу, що таке визначення стосується лише цивільних правовідносин, в яких тварина виступає їх об'єктом, а тому це не дає власникові права порушувати норми кримінального та адміністративного законодавства і, крім того, нехтувати загальноприйнятими нормами суспільної моралі, які охороняють духовну сферу суспільства.

Отже, усе вказує, що існує прямиий зв'язок між насильством до тварин і подальшою насильницькою поведінкою людини. Тому не звертаючи увагу на прояви агресії до тварин, суспільство, тим самим, закриває очі на потенційну небезпеку особи, в якій закладається фундамент насильницьких та садистських схильностей до вчинення злочинів проти життя і здоров'я людини.

Також жорстоке поводження з тваринами має негативний вплив як на осіб, які безпосередньо застосовують мучення до тварин, так і на осіб, які стали свідками подібних діянь. Жорстоке поводження з тваринами сприймається очевидцями як ослаблення соціального контролю, що зумовлює занепокоєння, почуття страху й уразливості. Найважливішим соціальним наслідком жорстокого поводження з тваринами є те, що засвоєні моделі деструктивної поведінки надалі можуть повторюватися у посиленій формі. Це означає, що знущання над тваринами потенційно містить небезпеку різноманітних, у тому числі тяжких форм насильницької поведінки особи в майбутньому [4, с. 117].

Проблема відповідальності за застосування насильства до тварин полягає у відсутності «реального потерпілого», який міг би звернутися за захистом і наданням допомоги. Істотною причиною латентності жорстокого поводження з тваринами є відсутність у складі злочину, передбаченого ст. 299 КК України, персоніфікованої потерпілої сторони. Таким чином, приховання мучення, скалічення або вбивство тварини, як бездумної, так і такої, що знаходиться у приватній власності, спрощує вчинення злочину та не потребує від винного окремих зусиль [5, с. 128].

Свідки ж такої поведінки не мають особистої зацікавленості у зверненні до правоохоронних органів із повідомленням про вчинений злочин, формуючи тим самим, штучну латентність жорстокого поводження з тваринами. Культура та традиції поводження з тваринами в україн-

ському суспільстві характеризується певним сповіданням «подвійних стандартів» моральності. Так, згідно з результатами соціологічного дослідження, незважаючи на розуміння понад 80% опитаних не вважають необхідним заборонити теле- чи відеопродукцію, яка транслює захоплення зооагресії. Засуджуючи вбивство тварин з метою задоволення садистського потягу, 63,5% українців водночас позитивно або байдуже ставляться до полювання [5, с. 128].

Отже, істотною проблемою, чому злочин щодо жорстокого поводження з тваринами залишається безкарним, полягає у бездіяльності свідків, які з тих чи інших причин не звертають уваги на прояви агресії до тварин. Важливим є правосвідомість громадян, яка не давала б залишатися байдужими до таких випадків, однак навіть свідомі та небайдужі громадяни нечасто звертаються до правоохоронних органів для повідомлення про факти знущання над тваринами у побуті, в цирку, зоопарку, дельфінарії, під час лабораторних експериментів або в сільському господарстві [5, с. 128].

Лише 24% людей, які стали свідками знущання над тваринами, повідомляють правоохоронні органи влади про це, однак більшість залишається недостатньо правосвідомими. Внаслідок цього суспільство не тільки не зупиняє, але, навпаки, сприяє формуванню суб'єкта з антисоціальною поведінкою, яка у подальшому прогресуватиме та може перерости у насильство по відношенню до людей.

Незважаючи на достатній рівень законодавчого врегулювання проблеми жорстокого поводження з тваринами та відповідальність за цей злочин, рівень його латентності є досить великим. За даними Єдиного державного реєстру судових справ України за період з 01.01.2017 по 01.10.2018 рр. лише 35 осіб було засуджено обви-

нувальним вироком суду до кримінальної відповідальності за ст. 299 КК України, у той час як за ст. 89 КУпАП було винесено лише 39 постанов; в статистичних даних Генеральної прокуратури України за окреслений період взагалі відсутні відомості про відповідні злочини. Очевидним є невідповідність наведених даних із реальними випадками жорстокого поводження з тваринами, масовість яких є вищою в десятки разів. Наведені цифри вказують на те, що випадки застосування насильства до тварин, як і їх наслідки залишаються поза увагою правоохоронних та судових органів влади.

Наявність відповідальності за вчинення жорстокого поводження з тваринами є недостатнім для попередження і подолання цього правопорушення. Латентність цього злочину залишається великою саме через ігнорування членами суспільства, яке не бажає звертати увагу на злочини, свідками якого вони бувають. Насильство над тваринами вчиняється щоденно і реальною допомогою може стати лише такий рівень правосвідомості громадян, за якого жорстокість до тварин не буде сприйматися як нормальна.

Висновки і пропозиції. Злочинність щодо тварин є негативним явищем соціальної дійсності та створює потенційну небезпеку вчинення більш серйозних злочинів, об'єктом яких виступає життя та здоров'я особи. Деструктивна поведінка жорстокого поводження з тваринами має негативний вплив як на особу злочинця, оскільки посилює схильності людини до насильницьких злочинів, так і на все суспільство. Жорстоке поводження над тваринами залишається безкарним саме через бездіяльність громадян, яка фактично й породжує штучну латентність цього злочину і сприяє, тим самим, посиленню асоціальних схильностей злочинця.

Список літератури:

1. ЗУ «Про захист тварин від жорстокого поводження» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Шуміло О.О. Жорстоке поводження з тваринами як явище соціальної дійсності / О.О. Шуміло // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2016. – С. 114-119.
5. Шуміло О.О. Латентний вимір жорстокого поводження з тваринами України / О.О. Шуміло // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 22. – С. 126-130.

Сердюк В.К.

Національний юридический университет имени Ярослава Мудрого

ВЛИЯНИЕ ЖЕСТОКОГО ОБРАЩЕНИЯ С ЖИВОТНЫМИ НА ФОРМИРОВАНИЕ НАСИЛЬСТВЕННЫХ СКЛОННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ

Аннотация

Статья посвящена изучению качественного влияния явления жестокого обращения с животными на закладывание фундамента насильственных и садистских склонностей личности. Проанализировано законодательное регулирование ответственности за жестокое обращение с животными. Приведены статистические данные явления насильства над животными. Высветлена проблема потенциальности личности насильственного преступника. Рассмотрен вопрос латентности жестокого обращения с животными.

Ключевые слова: жестокое обращение с животными, издевательство над животными, жестокость, насильственная преступность, латентность жестокого обращения с животными.

Serduyk V.K.

Yaroslav Mydryi National Law University

THE IMPACT OF CRUELTY TO ANIMALS ON THE FORMATION OF VIOLENT INCLINATION

Summary

The article is dedicate to learning the impact of cruelty to animals on lay the foundation violent inclination. In article was analyzed legislative regulation of cruelty to animals responsibility. In article was given statistical information of cruelty to animals. Was showed the problem of potential violent person. Was showed the problem of unknown cruelty to animals.

Keywords: cruelty to animals, violent, cruelty crime, unknown cruelty to animals.